

Centrum Badań
nad Uprzedzeniami

Postawy wobec muzułmanów a przywiązanie do grupy własnej w Polsce

---

Magdalena Skrodzka

Anna Stefaniak

Warszawa, 2017

Postawy wobec muzułmanów a przywiązanie do grupy własnej w Polsce

---

Większość społeczeństwa polskiego nie ma kontaktu z muzułmanami oraz niechętnie widziałaby tę grupę w swoim codziennym życiu (Stefaniak, 2015; Winiewski i in., 2017). Z uwagi na brak bezpośredniej styczności z wyznawcami islamu, ich obraz wśród Polaków jest w znacznym stopniu kreowany przez media podsycające poczucie zagrożenia wynikające z ich obecności. Dodatkowo, w dobie „kryzysu migracyjnego” muzułmanie utożsamiani są często z uchodźcami, a także najeźdźcami chcącymi zniszczyć podwaliny chrześcijańskiej Europy. Sondaż CBOS z 2015r. wskazuje, iż 64% respondentów uważa, że większość muzułmanów jest nietolerancyjna wobec zwyczajów i wartości innych niż ich własne. Ponadto, na przestrzeni 8 lat (2006 - 2015) odnotowano 15-punktowy wzrost przekonania o nieuniknionym konflikcie międzykulturowym (CBOS, 2015).

Jednym z czynników przyczyniających się do wzrostu poczucia zagrożenia może być niestabilność tożsamości społecznej. Badania pokazują, że przywiązanie do grupy własnej może mieć charakter bezpieczny lub narcystyczny (Cichocka, 2016). Bezpieczne przywiązanie odnosi się do pozytywnej oceny grupy własnej i więzi z jej członkami. Kolektywny narcyzm opiera się natomiast na nierealistycznych przekonaniach na temat ważności grupy własnej, które muszą być nieustannie potwierdzane zewnątrz. Narcyzm wiąże się z uprzedzeniami wobec grup obcych, zwłaszcza zaś tych odbieranych jako zagrażające (Cichocka, 2016; Golec de Zavalá, Cichocka, 2011).

Dwoma głównymi celami niniejszego raportu jest analiza:

1. Nasilenia uprzedzeń wobec muzułmanów w polskim społeczeństwie
2. Wpływu dwóch typów przywiązania do grupy własnej na postawy wobec muzułmanów i islamu.

Metodologia

Dane wykorzystane do przygotowania raportu zostały zebrane w ramach Polskiego Sondażu Uprzedzeń 3 (PPS3). Badanie zostało przeprowadzone na reprezentatywnej próbie Polaków i Polek ($N = 1019$) w maju 2017r. Kobiety stanowiły 52,2% respondentów. Kobiety i mężczyźni nie różnili się w zakresie zmiennych analizowanych w tym raporcie, dlatego prezentowane poniżej analizy przeprowadzono na pełnej próbie.

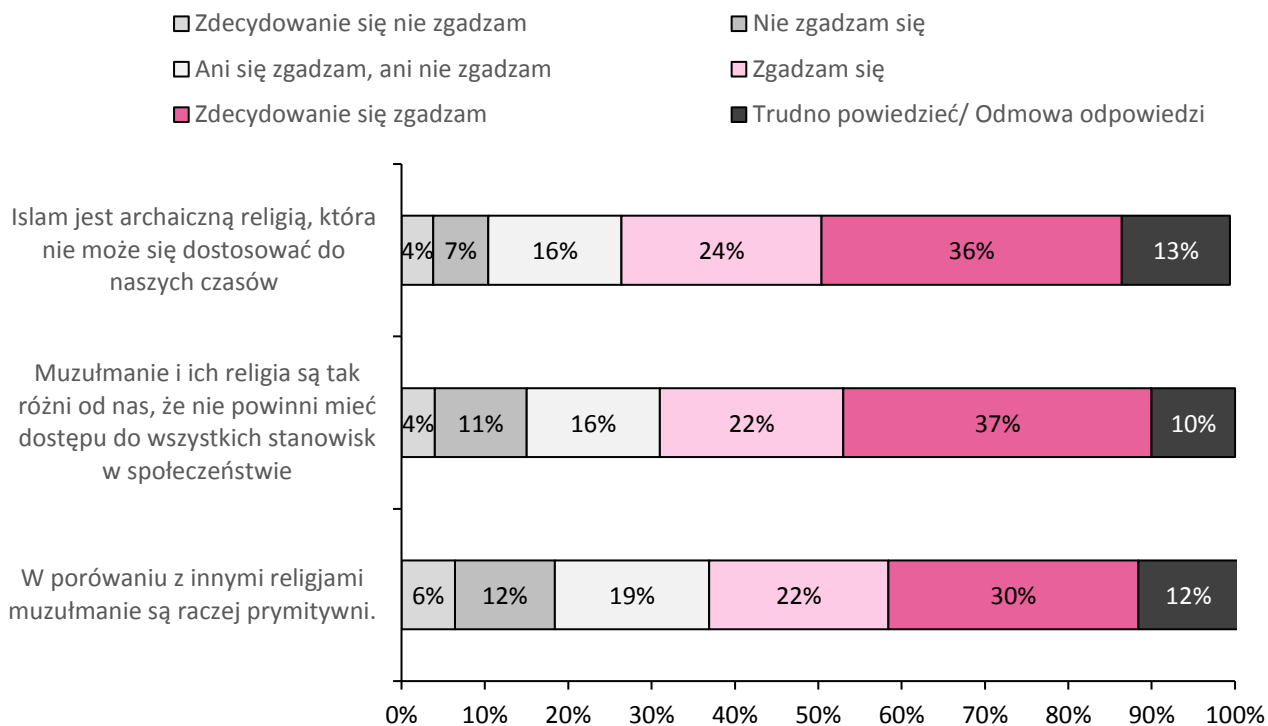
Chcąc określić nastawienie Polaków do islamu i jego wyznawców, respondentom zadano pytania ze skróconej wersji skali Imoffa i Recker (2012, polskie tłumaczenie Bilewicz i in., 2014). Autorzy skali postulują odróżnienie islamofobicznych uprzedzeń wobec muzułmanów od krytyki praktyk społecznych i kulturowych krajów muzułmańskich pozostających w sprzeczności z wartościami zachodnich demokracji. Tym samym skala ta różnicuje uprzedzenia wobec muzułmanów od krytyki fundamentalizmu islamskiego.

Analizując wpływ typów przywiązania do narodu na postawy wobec muzułmanów do pomiaru przywiązania bezpiecznego posłużono się skróconą, sześciopięciową skalą Camerona (Cameron, 2004), zawierającą wyłącznie twierdzenia pozytywne (w badaniu nie zadano pytań odwróconych). Oryginalna skala Camerona zawiera 3 podskale, jednak ze względu na główne cele tego raportu, w poniższych analizach uwzględniono jedynie zbiorczy wskaźnik przywiązania, czyli średnią wartość odpowiedzi na wszystkie pytania.

Do pomiaru przywiązania narcystycznego użyto skróconej, pięcioletniej skali kolektywnego narcyzmu (Golec de Zavala, Cichocka, Bilewicz, 2013). Jako wskaźnik narcyzmu wykorzystano średnią wartość odpowiedzi na wszystkie pięć pytań.

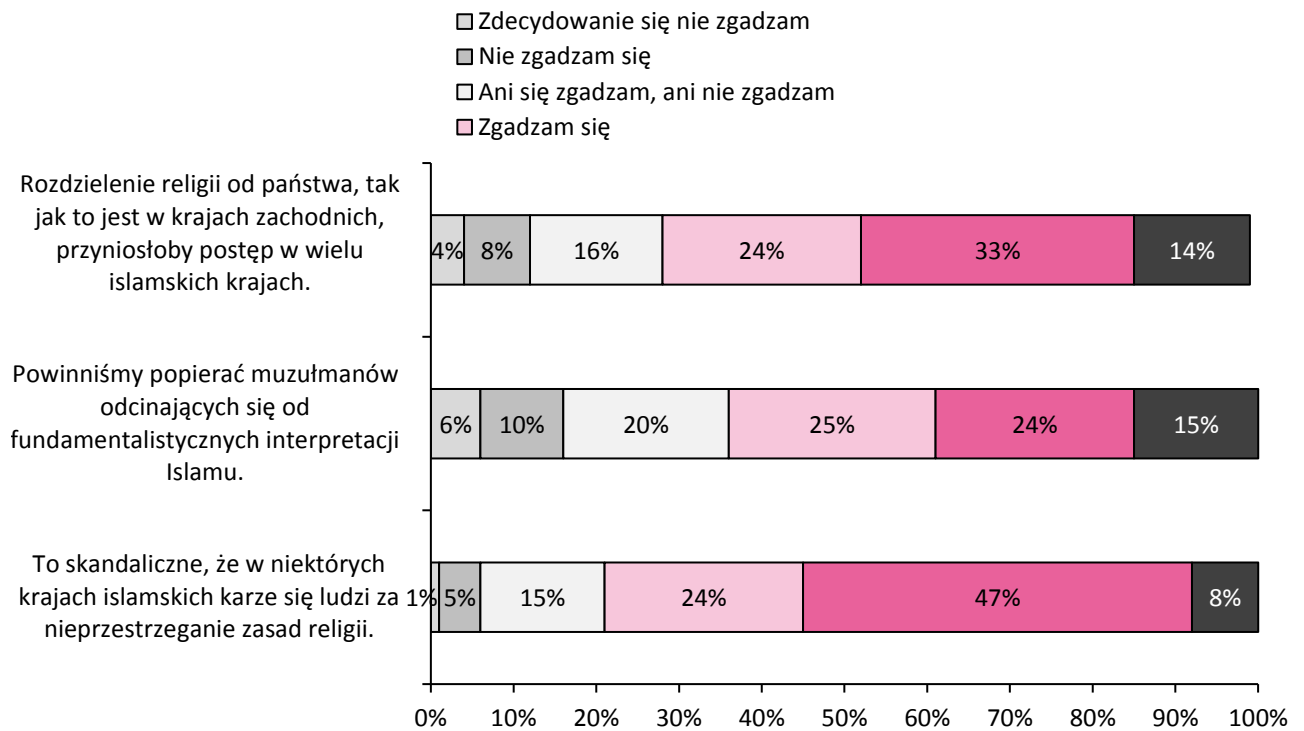
Nasilenie uprzedzeń wobec muzułmanów oraz krytyki fundamentalizmu islamskiego

Polacy i Polki prezentują wysoki poziom islamofobii. Sześćdziesiąt procent osób badanych zgadza się z twierdzeniem, iż „Islam jest archaiczną religią, która nie może się dostosować do naszych czasów”, podczas gdy 59% popiera stwierdzenie, że „Muzułmanie i ich religia są tak różni od nas, że nie powinni mieć dostępu do wszystkich stanowisk w społeczeństwie”. Również ponad połowa respondentów (52%) zgodziła się ze stwierdzeniem, iż: „W porównaniu z innymi religiami muzułmanie są raczej prymitywni”. Dokładny rozkład procentowy odpowiedzi przedstawia wykres 1.

Wykres.1. Procentowy rozkład odpowiedzi na pytania podskali islamofobii.

Jeszcze większa część respondentek i respondentów zgadza się ze stwierdzeniami z podskali krytyki fundamentalizmu islamskiego. Rozdzielenie religii od państwa w krajach islamskich popiera w sumie 57% osób badanych. Poparcia dla mułmanów odcinających się od fundamentalistycznych interpretacji Islamu udziela prawie połowa (49%) respondentów, a 71% osób uznaje za skandaliczne karanie ludzi za nieprzestrzeganie zasad religii (zob. wykres 2).

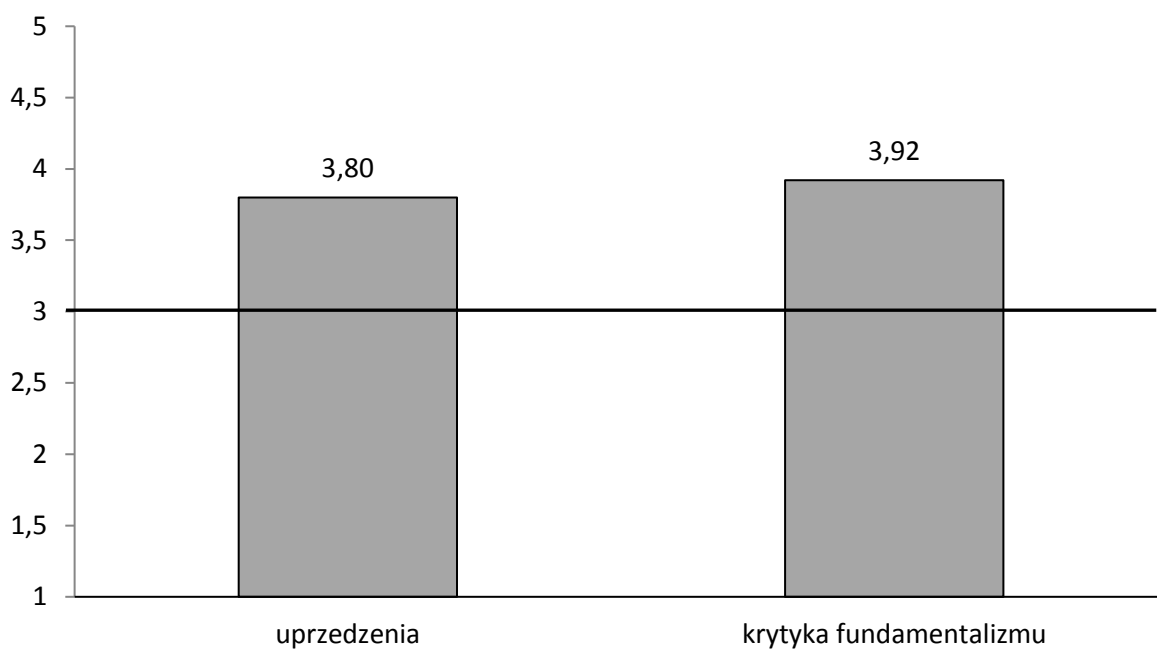

Wykres 2. Procentowy rozkład odpowiedzi na pytania podskali krytyki fundamentalizmu islamskiego.

Osoby badane wyrażały nieco wyższy poziom krytyki fundamentalizmu ($M = 3,92$; $SD = 0,89$) niż islamofobicznych uprzedzeń wobec muzułmanów ($M = 3,80$; $SD = 1,06$; zob. wykres 3).¹ Średnie nasilenie obu postaw było na poziomie istotnie wyższym niż środek użytej do ich badania skali, co sugeruje, że postawy osób badanych wobec islamu, mierzone za pomocą były negatywne.²

¹ $F(1, 1045) = 12,17$; $p = 0,001$; $\eta_p^2 = 0,01$

² Różnica dla podskali islamofobii: $t(950) = 23,34$; $p < 0,001$; dla podskali krytyki fundamentalizmu: $t(960) = 32,10$; $p < 0,001$.

Wykres 3. Średnie wartości uprzedzeń wobec muzułmanów i krytyki fundamentalizmu islamskiego w całej próbie oraz w podziale na grupy wiekowe.

Przywiązanie do grupy własnej a postawy wobec muzułmanów i islamu

Chcąc określić wpływ przywiązania do grupy własnej na postawy wobec muzułmanów i islamu zbadano związek pomiędzy uśrednionymi miarami przywiązania bezpiecznego i narcystycznego z wcześniej przedstawionymi miarami postaw. Analiza regresji wskazała, iż istotnym, pozytywnym predyktorem islamofobii było przywiązanie narcystyczne ($B = 0,06$; $SE = 0,08$; $p < 0,001$), podczas gdy przywiązanie bezpieczne nie wiązało się z islamofobią ($B = 0,01$; $SE = 0,01$; $p = 0,406$). Jednocześnie, przywiązanie bezpieczne okazało się być istotnym pozytywnym predyktorem krytyki fundamentalizmu islamskiego ($B = 0,04$; $SE = 0,001$; $p < 0,01$), zaś wpływ kolektywnego narcyzmu był nieistotny ($B = - 0,001$; $SE = 0,01$; $p = 0,845$). Wyniki te pokazują, że osoby cechujące się silniejszym narcystycznym przywiązaniem do

narodu polskiego w większym stopniu wyrażały postawy islamofobiczne, podczas gdy większe nasilenie krytyki fundamentalizmu islamskiego cechowało osoby silniej przywiązane do polskości w sposób bezpieczny.

Podsumowanie

- Wyniki Polskiego Sondażu Upredzeń 3 potwierdziły wysoki poziom uprzedzeń wobec muzułmanów w Polsce, wykazany także we wcześniejszych badaniach prowadzonych przez zespół Centrum Badań nad Uprzedzeniami (np. Winiewski i in., 2017).
- Poczucie przywiązania do narodu, tożsamości narodowej miało wpływ na postawy wobec muzułmanów i islamu. Uprzedzenia wobec muzułmanów przewidywane były przez przywiązanie narcystyczne. Wynikać to może z frustracji związanej z niezaspokojeniem potrzeb stabilnej tożsamości, a przez to także może to być związane z poczuciem zagrożenia ze strony grup obcych (Cichocka, 2016). Kiedy jednostki nie odczuwają potrzeby uznania z zewnątrz, czują się bezpieczne i stabilnie w grupie własnej, nie tylko nie wykazują uprzedzeń, ale także są zdolne do krytyki fundamentalizmu islamskiego, czyli działań na rzecz wolności praw grupy obcej.

Literatura cytowana

- Bilewicz, M., Marchlewska, M., Soral, W., Winiewski, M. (2014). *Mowa nienawiści: Raport z badań sondażowych*. Warszawa: Fundacja im. Stefana Batorego.
- Cameron, J.E. (2004). A three-factor model of social identity. *Self and Identity*, 3, 239-262.
- Centrum Badań Opinii Społecznej (2015). *Postawy wobec islamu i muzułmanów*. Warszawa: Golec de Zavala, A., Cichocka, A. (2012). Collective narcissism and anti-Semitism in Poland. *Group Processes & Intergroup Relations*, 15, 213-229.
- Cichocka, A. (2016). Understanding defensive and secure in-group positivity: The role of collective narcissism. *European Review of Social Psychology*, 27, 283 – 317.
- Golec de Zavala, A., Cichocka, A., & Bilewicz, M. (2013). The paradox of in-group love: Differentiating collective narcissism advances understanding of the relationship between in-group and out-group attitudes. *Journal of Personality*, 81, 16-28.
- Imhoff, R., Recker, J. (2012). Differentiating Islamophobia: Introducing a new scale to measure islamophobia and secular Islam critique. *Political Psychology*, 33, 811-824.
- Stefaniak, A. (2015). *Postrzeganie muzułmanów w Polsce: Raport z badania sondażowego*. Warszawa: Centrum Badań nad Uprzedzeniami.
- Winiewski, M., Hansen, K., Bilewicz, M., Soral, W., Świdorska, A., Bulska, D. (2017) *Mowa nienawiści, mowa pogardy: Raport z badania przemocy werbalnej wobec grup mniejszościowych*. Warszawa: Fundacja im. Stefana Batorego.